

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 3, NO 5, STIP, MACEDONIA, 2018

ГОД. III, БР. 5
ШТИП, 2018

VOL. III, NO 5
STIP, 2018

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. III, Бр. 5
Штип, 2018

Vol. III, No 5
Stip, 2018

PALMK, VOL 3, NO 5, STIP, MACEDONIA, 2018

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruyse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска–Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, Македонија

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:
<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

Journal Name	PALIMPSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research
Abbreviation	PALMK
ISSN (print)	2545-398X
ISSN (online)	2545-3998
Knowledge field:	UDC 81
UDC code	UDC 82 UDC 008
Article Format	HTML/ PDF; PRINT/ B5
Article Language	Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish, Italian
Type of Access	Open Access e-journal
Type of Review	Double-blind peer review
Type of Publication	Electronic version and print version
First Published	2016
Publisher	Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip, Republic of Macedonia
Frequency of Publication	Twice a year
Subject Category	Language and Linguistics, Literature and Literary Theory, Education, Cultural Studies
Chief Editor	Ranko Mladenoski
Country of Origin	Republic of Macedonia
Online Address	http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL
E-mail	palimpsest@ugd.edu.mk Academia edu https://www.ugd.academia.edu/ PALIMPSESTПАЛИМПСЕСТ
	Research Gate https://www.researchgate.net/profile/Palimpsest_Palimpsest2
Profiles	Facebook Palimpsest / Палимпсест
	Twitter https://twitter.com/palimpsest22
	SCRIBD https://www.scribd.com/user/359191573/Palimpsest-Палимпсест

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

15 ПРЕДГОВОР

Светлана Јакимовска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Svetlana Jakimovska, editor of Palimpsest

ЈАЗИК / LANGUAGE

19 Виолета Јанушева

ИСТИОТ/А/О/Е ВО НОВИНАРСКИОТ ПОТСТИЛ НА
МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Violeta Janusheva

THE [SAME] IN THE JOURNALISTIC SUB-STYLE OF THE STANDARD
MACEDONIAN LANGUAGE

31 Игор Станојоски

ЗА И ПРОТИВ УПОТРЕБАТА НА АОРИСТОТ ОД НЕСВРШЕНИТЕ
ГЛАГОЛИ

Igor Stanojoski

USE OF IMPERFECTIVE AORIST: FOR AND AGAINST

43 Марија Леонтиќ

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА НА ГЛАСОВИТЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНА КЛАСИФИКАЦИЈА

Marija Leontik

CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE TURKISH AND MACEDONIAN
SOUNDS AND THEIR CLASSIFICATION

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

61 Chahinda Ezzat

LES VOIX DU « SILENCE » DANS LE SILENCE DE MAHOMET DE SALIM
BACHI

Chahinda Ezzat

VOICES OF “SILENCE” IN THE SILENCE OF MAHOMET BY SALIM BACHI

73 Марија Ѓорѓиева Димова

ПИШУВАЊЕТО КАКО ДОМУВАЊЕ

Marija Gjorgjieva Dimova

WRITING AS A NARRATIVE HOME

87 Nurdan Yeşilyurt

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ'NDE İHANET MOTİFİ ÜZERİNE

Nurdan Yeşilyurt

UPON THE THEME OF TREACHERY IN THE BOOK OF DEDE KORKUT

99 Satı Kumartaşlıoğlu

AFYONKARAHİSAR/EMİRDAĞ TÜRKÜLERİNDE COĞRAFYA VE MEKÂN UNSURLARI

Satı Kumartaşlıoğlu

GEOGRAPHY AND PLACE ELEMENTS IN EMIRDAG FOLK SONGS

115 Şerife Seher Erol Çalışkan, Tuğba Teke

TÜRKMEN EFSANELERİNDE NEDİR ŞAH

Sherife Seher Erol Calışhkan, Tugba Teke

NEDIR SHAH IN TURKMENIAN LEGENDS

131 Славчо Ковилоски

ХРИСТЕ ХАЏИ КОНСТАНТИНОВИЧ: ПИСМОВНИК И ЕРМИНИЈА

Slavcho Koviloski

HRISTE HADZHI KONSTANTINOVICH: PISMOVNIK AND ERMINIA

139 Can Şen, Alp Eren Demirkaya

TROYSKİLİ AHMED TACEDDİN'İN RUSYA TÜRKLERİNİN TİYATRO FAALİYETLERİ HAKKINDAKİ BİR YAZISI

Can Şen, Alp Eren Demirkaya

AN ARTICLE OF AHMED TACEDDIN FROM TROYSKI ABOUT THEATER ACTIVITIES OF RUSSIAN TURKS

151 Даниела Андоновска-Трајковска

ТРАГАЊЕ ПО ЕСЕНЦИЈАТА ВО (ВОН)ТЕКСТОВНИТЕ СТРУКТУРИ (КОН „ВО КОЖУРЕЦОТ НА ВЕКОТ“ ОД ВЕСНА МУНДИШЕВСКА-ВЕЛЈАНОВСКА)

Daniela Andonovska-Trajkovska

A QUEST FOR THE ESSENCE IN THE (EXTRA) TEXTUAL STRUCTURES OF “IN THE COCOON OF THE CENTURY” BY VESNA MUNDISHEVSKA-VELJANOVSKA

161 Ивона Мургоска, Мариче Чолакова

РЕАКТУЕЛИЗАЦИЈА НА МИТОТ ЗА АНТИГОНА ВО ДРАМИТЕ НА СОФОКЛЕ И НА ЖАН АНУЈ

Ivona Murgoska, Mariche Cholakova

REACTUALIZATION OF THE MYTH ANTIGONE BY SOPHOCLES AND ANOULIH

КУЛТУРА / CULTURE

179 **Luciana Guido Shrempf**

VIAGGIO NELLA STORIA DELL'ITALIA CONTEMPORANEA ATTRAVERSO I FILM DEGLI ULTIMI VENTI ANNI: DALLA PRIMA GUERRA MONDIALE AD OGGI

Luciana Guido Shrempf

A JOURNEY ACROSS THE HISTORY OF CONTEMPORARY ITALY THROUGH THE MOVIES OF THE LAST TWENTY YEARS: FROM THE FIRST WORLD WAR UNTIL TODAY

197 **Слободан Милошески**

КУЛТУРА НА ЧИТАЊЕ НА ЛИКОВНИТЕ ДЕЛА

Slobodan Milosovski

CULTURE OF READING THE ARTWORK

207 **Петар Намичев, Екатерина Намичева**

ЧАРДАКОТ – ВИТАЛЕН ПРОСТОПЕН ЕЛЕМЕНТ ОД ГРАДСКАТА КУЌА ВО ШТИП ОД 19 ВЕК

Petar Namicev, Ekaterina Namicheva

THE BALCONY LOGGIA - A VITAL SPATIAL ELEMENT OF THE 19TH CENTURY HOUSE IN SH TIP

221 **Стојанче Костов**

ОРСКАТА ТРАДИЦИЈА КАЈ МАКЕДОНСКАТА ДИЈАСПОРА ВО СРБИЈА (ПО ПРИМЕРИ ОД ИСТРАЖУВАЊАТА НА ЕТНОКОРЕОЛОГОТ МИХАИЛО ДИМОСКИ ВО ГЛОГОЊ И ВО ЈАБУКА)

Stojanche Kostov

THE FOLK DANCE TRADITION OF THE MACEDONIAN DIASPORA IN SERBIA (FOLLOWING THE RESEARCHES OF ETHNOCHOREOLOGIST MIHAILO DIMOSKI IN PANCHEVO, KACHAREVO, GLOGONJ AND JABUKA)

233 **Zorica Nikolovska**

DER ÜBERSETZUNGSPROZESS ALS MACHTÄQUILIBRIUM ZWISCHEN VERSCHIEDENEN KULTUREN

Zorica Nikolovska

THE TRANSLATION PROCESS AS A POWER EQUILIBRIUM BETWEEN DIFFERENT CULTURES

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

245 Mohamed El-Halfaoui

LANGUES ET CULTURES DANS LE SYSTEME EDUCATIF MAROCAIN
(ANALYSE DES REPRESENTATIONS)

Mohamed El-Halfaoui

LANGUAGES AND CULTURES IN THE MOROCCAN EDUCATIONAL
SYSTEM (ANALYSIS OF REPRESENTATIONS)

259 Abderrahim Turchli

VERS UNE PROMOTION DE L'ENSEIGNEMENT – APPRENTISSAGE DE
L'INTERCULTUREL A TRAVERS LA LECTURE DE L'ŒUVRE LITTERAIRE
SUBSAHARIENNE

Abderrahim Turchli

TOWARDS THE PROMOTION OF INTERCULTURAL TEACHING-
LEARNING THROUGH READING FRANCOPHONE LITERARY WORK

269 Адријана Хаџи-Николова, Нина Даскаловска

СТРАТЕГИИТЕ ЗА ЧИТАЊЕ ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК

Adrijana Hadji-Nikolova, Nina Daskalovska

READING STRATEGIES IN ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION

281 Ümit Süleymani

MAKEDONYA'DA TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ PSİKOLOJİK
ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ümit Süleymani

A STUDY ON THE PSYCHOLOGICAL PROPERTIES OF TURKISH
TEACHER CANDIDATES IN MACEDONIA

293 Милена Гаврилова, Нина Даскаловска

ИНДИВИДУАЛНИ РАЗЛИКИ МЕЃУ УЧЕНИЦИТЕ И РАЗЛИЧНИ
СТИЛОВИ НА УЧЕЊЕ

Milena Gavrilova, Nina Daskalovska

INDIVIDUAL LEARNER DIFFERENCES AND DIFFERENT LEARNING
STYLES

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 307** **Људмил Спасов, Димитар Пандев**
„СТАНДАРДЕН МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК“ ОД АВТОРКАТА ВИОЛЕТА
ЈАНУШЕВА

Ljudmil Spasov, Dimitar Pandev
STANDARDEN MAKEDONSKI JAZIK [STANDARD MACEDONIAN
LANGUAGE] BY VIOLETA JANUSHEVA

- 313** **Ранко Младеноски**
БЕЛЕТРИЗИРАЊЕ НА ТЕОРИЈАТА И ТЕОРЕТИЗИРАЊЕ НА
БЕЛЕТРИСТИКАТА

Ranko Mladenoski
BELLETRIZING OF THE THEORY AND THEORIZING OF THE
BELLETRISTICS

- 331** **Марија Гркова**
ПРАГМАТИЧКАТА КОМПЕТЕНЦИЈА ВИДЕНА НИЗ ОЧИТЕ НА
НАСТАВНИЦИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ

Marija Grkova
PRAGMATIC COMPETENCE THROUGH THE EYES OF A FOREIGN
LANGUAGE TEACHERS

ДОДАТОК / APPENDIX

- 339** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Почитувана читателке, ценет читателу,

Пред вас го имате петтиот број на меѓународното научно списание *Палимпсест* со кој тоа влегува во третата година од своето постоење. Бавните, но сигурни исчекори кои ние како уредници ги остваруваме со секој нов број на списанието само ни ја потврдуваат увереноста дека сме биле на вистинскиот пат кога ги поставувавме неговите темели. Имено, водени од идејата на нашиот патрон Гоце Делчев дека „светот единствено е поле за културен натпревар меѓу народите“ сметавме дека токму страниците на нашето списание, преку размената на идеи и сознанија, ќе создадат нов простор за културен и научен натпревар. Во тој дух и се определивме трудовите да се објавуваат на повеќе јазици (англиски, француски, германски, италијански, турски и руски јазик), секако негувајќи го, пред сè, мајчиниот македонски јазик. Во тој дух беше и определбата да се објавуваат трудови не само на домашни туку и на странски автори чиј интерес за списанието расте со секој нареден број.

Во петтиот број на списанието во петте рубрики (*Јазик, Книжевност, Култура, Методика на наставата и Прикази*) се распределени вкупно 25 труда. Дел од нив се напишани од страна на автори од Македонија: Виолета Јанушева, Игор Станојоски, Марија Леонтиќ, Марија Ѓорѓиева Димова, Славчо Ковилоски, Даниела Андоновска-Трајковска, Ивона Мургоска, Мариче Чолакова, Лучана Гвидо-Шремпф, Слободан Милошески, Петар Намичев, Екатерина Намичева, Стојанче Костов, Зорица Николовска, Адријана Хаџи-Николова, Нина Даскаловска, Милена Гаврилова, Умит Сулејмани, Људмил Спасов, Димитар Пандев, Ранко Младеноски и Марија Ѓркова. Покрај нив, во рубриката *Книжевност* свој придонес дадоа и Чахинда Езат (Chahinda Ezzat) од Египет, како и Нурдан Јешилјурт (Nurdan Yeşilyurt), Сат' Кумарташл'оглу (Satı Kumartaşlıoğlu), Шерифе Сехер Ерол Чал'шкан (Şerife Seher Erol Çalışkan), Тугба Теке (Tuğba Teke), Џан Шен (Can Şen) и Алп Ерен Демиркаја (Alp Eren Demirkaya) од Турција. Помеѓу преостанатите, рубриката *Методика на наставата* ја збогатија и Мохамед Ел-Халфаи (Mohamed El-Halfaoui) и Абдерахим Турчли (Abderrahim Turchli) од Мароко.

Искажувајќи искрена и длабока благодарност кон сите автори кои дадоа свој придонес за збогатувањето на овој број, воедно ја изразувам и својата цврста убеденост дека културниот и научен натпревар на страниците на *Палимпсест* нема да застане и дека во него ќе продолжат да објавуваат трудови, на големо задоволство на Уредувачкиот одбор и на Редакцискиот совет, наши колешки и колеги од сите континенти.

Светлана Јакимовска, уредник на Палимпсест

FOREWORD

Dear reader,

This is the fifth issue of the international scientific journal *Palimpsest* which enters the third year of its existence. The slow but sure steps forward that we as editors accomplish with each new issue of the journal confirm our conviction that we were on the right track when we laid down its foundations. Namely, led by the idea of our patron Goce Delchev that “the world is only a field for cultural competition among nations”, we believed that the pages of our journal, through the exchange of ideas and knowledge, would create a new space for cultural and scientific competition. In that spirit we decided to publish articles in many languages (English, French, German, Italian, Turkish and Russian), certainly nurturing, above all, our native Macedonian language. In that spirit was the decision to publish articles not only from Macedonian but from foreign authors as well whose interest in the journal grows with every new issue.

In the fifth issue of the journal a total of 25 papers are placed in the five sections (*Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Book Reviews*). Some of them are written by authors from Macedonia: Violeta Janusheva, Igor Stanojoski, Marija Leontik, Maria Gjorgjieva Dimova, Slavcho Koviloski, Daniela Andonovska-Trajkovska, Ivona Murgoska, Mariche Cholakova, Lucana Guido-Schrempf, Slobodan Miloseski, Petar Namichev, Ekaterina Namicheva, Stojanche Kostov, Zorica Nikolovska, Adrijana Hadzi-Nikolova, Nina Daskalovska, Milena Gavrilova, Umit Sulejmani, Ljudmil Spasov, Dimitar Pandev, Ranko Mladenovski and Marija Grkova. In addition to them, among the contributors to the “*Literature*” section were Chahinda Ezzat from Egypt, as well as Nurdan Yeşilyurt, Satı Kumartaşlıoğlu, Sherife Seher Erol Calışkan, Tugba Teke, Can Şen and Alp Eren Demirkaya from Turkey. The “*Teaching Methodology*” section was also enriched by Mohamed El-Halfaoui and Abderrahim Turchli from Morocco.

Expressing sincere and deep gratitude to all authors contributing to the enrichment of this issue, I also express my firm conviction that the cultural and scientific competition on the pages of *Palimpsest* will not stop, and to the great pleasure of the Editorial Board and the Editorial Council, our colleagues from all continents will continue to publish their articles in the journal.

Svetlana Jakimovska, editor of Palimpsest

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ'NDE İHANET MOTİFİ ÜZERİNE

Nurdan Yeşilyurt
Bartın Üniversitesi, Türkiye
yesilyurnur66@gmail.com

*Kahpe içerden olunca
Kapı kilit tutmaz oğul.
Dedem Korkut Ata*

Özet: Destandan halk hikâyesine geçişin ürünü olan Dede Korkut Hikâyeleri, sözlü geleneğin yapı taşıdır. Oğuzların gelenek, görenek, inanış, içerisinde buldukları coğrafi koşullar, düşmanları ile yaptıkları savaşlar ve olağanüstü olaylar on iki hikâyeden oluşarak anlatılmaktadır.

Eserde birçok motif ile karşılaşılmasının yanında bir de ihanet motifine rastlanılmaktadır. On iki hikâyeden oluşan Dede Korkut Hikâyeleri'nin dördünde ihanet motifi görülmektedir. İlk olarak *Dirse Han'ın Oğlu Buğaç Han Hikâyesinde*; kırk yiğidin, Buğaç Han ile Dirse Han'a ihaneti ve Dirse Han'ın Buğaç Han'a ihanetine tanıklık edilir. İkinci olarak *Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesinde*; Yalancı Oğlu Yaltacık'ın, Banu Çiçek'in erkek kardeşi, Deli Kaçar'a Bamsı'nın öldürüldüğünü söyleyerek, Bamsı'ya ihanetine rastlanır. Üçüncü olarak ise *Basat'ın Depegöz'ü Öldürdüğü Hikâyesinde*; Aruz'un Depegöz'ü sahiplenerek evine getirmesi ve Depegöz'ün Oğuzlara ihanetine ve son olarak *İç Oğuz'a Taş Oğuz Asi Olup Beyrek'in Öldüğü Hikâyesinde*; Taş Oğuz'un İç Oğuz'a ihaneti ile karşılaşılmaktadır. Verilen hikâyelerden de anlaşılacağı üzere Oğuz beylerinin oğulları çeşitli ihanetlere maruz kalmışlardır. Düşman, kahramanı silah yoluyla değil de çeşitli ihanetlerde bulunarak yenilgiye uğratmaya çalışmıştır. Kahramana ihanet eden kişi bazen kardeş bazen de olağanüstü bir yaratık olabilmektedir.

Bu çalışmada sözü edilen hikâyelerdeki ihanet motifi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut Hikâyeleri, alp tipi, motif, ihanet.*

Giriş

Lirik ve epik unsurların iç içe geçtiği Dede Korkut Hikâyeleri, Türk edebiyatının yapı taşlarından. Destansı anlatıma sahip olan bu hikâyeler; Oğuzların gelenek, görenek, örf, adet ve töre gibi özelliklerinin yanında; iç ve dış düşmanlarla, olağanüstü varlıklarla yaptıkları mücadeleler de anlatılmaktadır. Gökyay, Dede Korkut Kitabı'nın yazmaları için şunları söylemektedir: "Dede Korkut Kitabı'nın ilk bilinen yazması Dresden Kırallık Kütüphanesi'ndedir. İlk yaprakta kitabın adı Kitab-ı Dedem Korkud alâ Lisan-ı Tâife-i Oğuzan deye verilmiştir. Kitabın ikinci yazması, Vatikan

Kütüphanesi'ndedir. Bu yazma, Dede Korkut hikâyelerinin altısını vermektedir. Kitap ilkin, tam olarak, rahmetli Kilisli Muallim Rifat tarafından yayımlanmıştır (1332/1916)" (Gökyay, 2005, s. 7). Ergin, Dresden ve Vatikan nüshalarındaki hikâyeye sayılarıyla ilgili olarak şunları söylemektedir: "Dede Korkut Kitabının Dresden nüshası bir giriş ile on iki destanî hikâyeyi içine almaktadır. Vatikan nüshasında ise girişten başka hikâyelerin yalnız altı tanesi vardır. Bu altı hikâyenin de ancak beşi tamamdır. Nüshanın sondan bir önceki yaprağı kopmuş olduğu için altıncı hikâyenin iki sahifelik bir kısmı eksiktir" (Ergin, 2004, s. 3).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde birden fazla motif ile karşılaşmakta olup bu motiflerden biri de ihanettir. Kahramanın başarısı, gücü, halkına olan yardımı ve devletine bağlılığı dış ve iç güçler tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Bu engelleme güçle olabileceği gibi sözle de olabilmektedir.

Duymaz, Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki delikanlıların alp olarak nitelendirilmesi için şunları söylemektedir: "Dede Korkut hikâyelerinde Oğuz toplumunun sosyal, ahlâkî, mukaddes değerleri belirlenmiş, Oğuz delikanlılarının yetişkin olmak ve toplum üyeliğine kabulü için bu değerleri tanınması, kendini ispat etmesi ve bunlarda istikrar göstermesi tavizsiz bir şart olarak talep edilmiştir. Bu şartları yerine getiren kişiler, alp olarak nitelenmiş, sıradan insanlardan ayrılmış, toplum tarafından ödüllendirilmiş, ad, san, servet ve statü sahibi edilmiştir" (Duymaz, 1999, s. 50). Buradan da anlaşılacağı üzere Oğuz delikanlıları zorlu mücadeleleri alt ederek alp statüsünü kazanırlar. Bu zorlu mücadelelerden birisi de kahramanın yaşadığı ihanettir.

Ele alınan dört hikâyede, *Motif-Index of Folk-Literature* (Thompson, 1955) ve *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* (Alptekin, 2013) adlı eserden faydalanılarak ihanet motifi tespit edilmiş ve incelenmiştir.

Adı geçen hikâyeler, Muharrem Ergin'in kaleme almış olduğu ve Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından yayımlanan (Ergin, 2004) adlı eserden faydalanılarak özetlenmiştir.

1. İhanet

Devellioğlu'na göre ihanet; "hevn" kökünden türemiş bir kelimedir. Devellioğlu ihaneti; "haksızlık, hayınlık, kötülük" olarak tanımlamaktadır (Devellioğlu, 2012, s. 478).

İhanet tek bir konu üzerinden sınırlandırılmamalıdır. Aile fertlerinin ve devletlerin birbirlerine ihaneti, halkın devlet ve milletine ihaneti vd. şeklinde ihanet çeşitlerinden birkaçı örnek verilebilir.

Kişiyi kahramanlık statüsüne çıkaran unsurlardan biri de ihanettir. Ancak bu durum başka bir araştırma konusu olarak incelenmelidir.

İhanet eski zamanlardan bugüne kadar edebî eserlerin konuları arasında yerini almıştır. Mesnevilerde, halk hikâyelerinde, romanlarda vd. edebî eserlerde ihanet motifi, kullanılan diğer motifler arasındadır.

Kaynağını kutsal kitaplardan alan Yusuf ve Züleyha hikâyesinde Yusuf'un kardeşleri tarafından ihanete maruz kalması ve bunun sonucunda yaşadıkları anlatılmaktadır. "Onu götürüp kuyunun dibine koymaya karar verdiklerinde

biz de ona şöyle vahyettik: 'And olsun ki sen onlara, şu yaptıklarını hiç farkında olmayacakları bir sırada haber vereceksin.' Yatsı vakti babalarına geldiler; ağlıyorlardı. Ey babamız, dediler. Gittik yarışıyorduk; Yûsuf'u eşyamızın yanında bırakmıştık, kurt onu yemiş. Şimdi biz doğru da söylesek sen bize inanmayacaksın. Yûsuf'un gömleği üstüne sahte bir kan çalmışlardı, getirdiler. Babaları dedi ki: 'İş söylediğiniz gibi değil! Nefisleriniz sizi aldatıp bir işe itmiş. Artık bana düşen, güzelce sabretmek. Anlattıklarınıza karşı yalnız müsteam olan Allah'tan yardım istenir" (Cin, 2011, s. 30).

Halk edebiyatı ürünlerine bakıldığı zaman devletine ve milletine ihanette bulunan kişilerin farklı şekilde cezalandırıldıkları görülmektedir: "*Türkmen Efsanelerinde Vatana İhanet ve Cezası*" adlı makalede yapılan ihanetin sonucu şu şekilde anlatılmaktadır: "Lanet Taşı" adlı efsanede Merv şehrinin yıkılmasına sebep olan iki hain kadın toprağa gömülür ve her gelenin üstlerine taş atması istenir. "Maşat Misserian" adlı efsanede ise iki namert kardeşin düşman askerinin yurtlarına nasıl girmesine sebep oldukları anlatılır. Halk, bu iki namert kardeş hiç unutulmasın diye düşman askerinin yağmaladığı ve dümdüz ettiği ovaya onların adını verir. "Baykuş" adlı efsanede "Bayoğlu" adında bir oğlun ailesine ve köyüne ihanet etmesi üzerine annesinin beddua etmesi ile baykuşa dönüşmesi konu edinilir. (Erol Çalışkan ve Başaran, 2017, s. 1720-1721).

Daha yakın döneme bakıldığı zaman, ilk edebî roman olan İntibah'ta da Mehpeyker'in Ali Bey ve Dilâşub'a ihaneti gözler önüne serilmektedir (Kemal, 2017). Servet-i Fünun dönemi romanlarından olan Aşk-ı Memnû'da ise Behlül ve Bihter'in Adnan Bey'e ihaneti dikkat çekmektedir (Uşaklıgil, 2017). Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere *ihanet* edebî eserlerin konuları arasındadır.

2. Dede Korkut Hikâyeleri'nde İhanet Motifi

Destandan halk hikâyesine geçişin ürünü olan Dede Korkut Hikâyeleri'nde, on iki hikâyenin dördünde ihanet motifiyle karşılaşmaktadır. Dört hikâyede karşılaşılan ihanet motifi, düşmanla savaşın bir başka şeklidir. İhanete uğrayan kahramanın, kendisini diğer insanlardan ayırması ve bey oğluna yakışır bir şekilde alp olabilmesi için bu zorlu ihanetlerle başa çıkması gerekmektedir. Erdal, Dede Korkut Hikâyeleri'nde geçen ihanetle ilgili şunları söylemektedir: "Hikâyelerin tamamında mücadele edilen durumlar sadece fiziksel olarak varlık gösteren iç ve dış düşmanlar değil bu düşmanlarla ortaya çıkan; yalan söyleme, aldatma, kandırma, kıskançlık, iftira, zalimlik, kötülük, adam öldürme, ev yağmalama, aileyi dağıtma, mala el koyma, pusu kurma, esir alma, rüşvet alma, zorbalık, böbürlenme ve hırsızlık gibi toplumsal yaşamı ve toplumsal huzuru olumsuz yönde etkileyen olay ve olgulardır. Mücadeleler esnasında Alplerin, beylerin, kadınların ve evlatların göstermiş oldukları duruş, hal ve tavırlar boyların karakter özelliklerini de yansıtmaktadır" (Erdal, 2016, s. 84).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde geçen ihanet motifi, Türk destancılık geleneğinde alpin kahramanlığını göstermesi bakımından önemli bir motiftir. Alp, kan bağı olmayan kişilerce ihanete uğramasının yanında öz kardeşleri

tarafından da ihanete maruz kalmaktadır. Yaşanılan bu durum karşısında alpin yenilmez davranışları, cesareti ve gücü onu diğer insanlardan ayırması bakımından önemlidir. Buradan da hareketle alp kavramının şekillenmesi, alpin gücünü gösterdiği andan itibaren başlamaktadır.

2.1. Dirse Han'ın Oğlu Buğaç Han Hikâyesi

“Dirse Han Oğlu Buğaç Han Boyu” Dede Korkut Kitabı'nın ilk hikâyesidir.

Kırk yiğidin kendi çıkarları ve Dirse Han ile oğlu Buğaç Han'ın aralarını bozmak için yalana başvurdukları görülür” (Erdal, 2016, s. 89). Hikâyenin baş kişisi olan Buğaç Han'ı kıskanan kırk yiğit, Buğaç Han'ın karşısında olup onun babası tarafından yaralanmasına sebep olur (Şahin, 2009, s. 2114). “Dede Korkut Kitabı'nda bu kısımdan sonra “kırk yiğit” ifadesi yerine “kırk namerd” ifadesi kullanılmaya başlanır” (Erdal, 2016, s. 89). Hikâyenin içeriği şu şekildedir:

Han Bayındır, Oğuz beylerine yılda bir kez ziyafet verir ve onları ağırlardı. Bayındır Han, “oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayanı kara otağa alın, altına kara keçe, önüne kara keçe döşeyin, önüne kara koyun yahnisinden getirin, yerse yesin, yemezse kalksın gitsin, oğlu kızı olmayana Tanrı Taâlâ gazap etmiştir, biz de ederiz, iyi bilsin” der. Dirse Han da kırk yiğidini yanına alarak Bayındır Han'ın sohbetine gelir. Bayındır Han'ın yiğitleri Dirse Han'ı karşılar ve kara otağa buyur ederler. Bayındır Han'ın istediği şekilde ağırlanan Dirse Han bu duruma sinirlenir ve Bayındır Han benim neyimi gördü diyerek sitem eder ve kırk yiğidini de alarak evine döner. Dirse Han'ın karısı, Dirse Han'a İç Oğuz ve Taş Oğuz beylerini çağırıp ziyafet vermesini, açları doyurmasını, yalın görürse donatmasını, borçluyu borcundan kurtarmasını, tepe gibi et yığmasını, göl gibi kırmızı sağdırıp toy eylemesini ve ağzı dualı birisinin duasını almasını söyler. Dirse Han, hanımının dediklerini yaparak büyük bir ziyafet verir ve ziyafette beyler Tanrı'ya dua ederek Dirse Han'a çocuk vermesini ister. Dirse Han'ın bir oğlu olur. Oğlan büyüüp on beş yaşına geldiği vakit, Bayındır Han'ın ordusuna katılır. Bayındır Han'ın da bir boğası bir de buğrası vardır. Bir yaz yine boğayı saraydan çıkartıp meydanın orta yerine getirirler. Dirse Han'ın oğlu da üç arkadaşıyla birlikte meydana aşık oynamaktadır. Boğayı salıverdıklarında üç oğlan kaçır fakat Dirse Han'ın oğlu kaçmaz. Boğa ile mücadele eder ve bu zorlu mücadele sonucunda boğayı öldürür. Daha sonra Dede Korkut gelir ve oğlanı alıp Dirse Han'ın yanına gider. Senin oğlun bir boğa öldürdü, adı Buğaç olsun, adını ben verdim yaşını Allah versin der. Daha sonra Dirse Han oğluna taht ve beylik verir. Bunun üzerine kırk namert yiğit Boğaç Han'ı kıskanır ve Dirse Han'a gelerek Buğaç Han hakkında iftiralarda bulunurlar. Dirse Han, bu kırk namert yiğide kanarak oğlunu öldürmek için av düzenler. Av sırasında kırk yiğit; bak oğlun seni öldürmek için sana doğru ok atıyor şeklinde Dirse Han'ı galeyana getirmeye çalışırlar. Dirse Han da oğlunu iki göğsünün arasından vurur. Daha sonra Dirse Han oğlunun yanına gitmek istese de kırk namert yiğit buna engel olur. Buğaç Han, annesi sayesinde kırk günde iyileşir. Kırk yiğit Buğaç Han'ın iyileştiğini duyunca yaptıkları ortaya çıkacak korkusuyla Dirse Han'ı esir alır.

Daha sonra Buğaç Han kırk yiğidi öldürür ve babasını kurtarır. Bunun üzerine Bayındır Han, Buğaç Han'a taht ve beylik verir (Ergin, 2005, s. 77-95).

Yukarıda kısaca bahsedilen hikâyenin içeriğinden de anlaşılacağı üzere; Dirse Han oğlunu karşısına alıp sual etmeden kırk yiğidin iftirası üzerine öldürmek ister ve Buğaç Han, annesinin yardımıyla iyileşir. Babasının bu yaptıklarına rağmen Buğaç Han, kırk yiğidin tutsaklığından babasını kurtarır. Buğaç Han'ın bu davranışı Oğuz beyinin oğluna ve Oğuz toplumuna yakışır bir davranış olması açısından önemlidir.

Hikâyenin içeriğinden de anlaşılacağı üzere iç içe geçmiş birden fazla ihanetle karşılaşmaktadır.

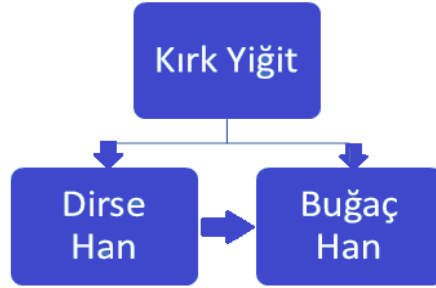
Aldatmalar (K)

Yalan Söyleyerek Aldatmalar (K1700-K2099)

Alçaklar ve İhanet Edenler (K2200-K2299): Buğaç Han'ın kahramanlığı sonucunda elde ettiği başarıları kıskanan kırk namert yiğit, Dirse Han'a gelerek Buğaç Han hakkında iftiralarda bulunmuştur. İlk olarak burada kırk yiğidin Buğaç Han'a ihaneti görülmektedir. İkinci olarak ise Dirse Han'ın kırk yiğidin tesirinde kalarak oğlu Buğaç Han'ı sorgulamadan öldürmeye kalkmasında ise babanın oğluna ihanetine tanıklık edilmektedir. Duymaz, babanın oğula ihanetiyle ilgili şunları söylemektedir: “Kahramanların mücadelelerinde zamanla tabiatın, yani vahşi ve kısmen ehlileştirilmiş hayvanların yerini bazen babanın da aldığı görülür. Dede Korkut hikâyelerinde baba ile mücadele de önemli bir yer tutmaktadır. Bilhassa Buğaç'ın babasıyla mücadelesi kayda değerdir. Kırk namerdin tesiriyle Buğaç, babası tarafından bir av sırasında yaralanır. Fakat, Buğaç babasını kırk namerdin elinden kurtararak sadakatini gösterir” (Duymaz, 1999, s. 47). Gökyay, “Dedem Korkudun Kitabı” adlı eserinin “baba ile oğulun vuruşması” bölümünde şunları söylemektedir: “1-Baba il oğulun vuruşması. En yaygın motiflerden biri olup hemen bütün milletlerin destan, hikâye ve masallarında, önemli bir yer almaktadır. Baba ile oğul arasında. Birbirini tanımadan yapılan vuruşmalara ait pek çok örnekler vardır. Odisse'nin Sirse'den olan oğlu Telegonus, aramaya gittiği babasını, Itacha'da onunla yaptığı bir çarpışmada öldürür. Oedipus, babası Laios ile. İran esatir ve destanlarında, Şehnamede, Rüstem ile Sührab, baba-oğul birbirlerini tanımadan döğüşürler ve Rüstem öz oğlunu öldürür., Alman Hildebrand masalında baba, karımının oğlu olduğunu anlayınca, onu uzlaşmaya ve barışmaya yanaşmak isterse de, oğul kendisine güvenmediğinden, sonuç alamaz. Yiğitlik gururu, evlât sevgisine üstün gelir ve oğlunu öldürür. Fransız destanlarında Mille'in öz oğlu ile, Rus destanlarında İlya ile oğlunun karşılaşması vardır. Hindistanda Arjuna, Babhruvahana'ya Vişnu yahut Krişna, Nakara'ya karşı çıkar. Bundan başka, tanrıların kendi çocuklarını yemesi, Ön-Asya'nın eski bir efsanesidir. Bu efsaneyi Yunanlılar almıştır. Hindistana'da girmiştir. Prof. Dr. Ruben, Dede Korkut kitabındaki facia'nın hiçbir kaynaktan etkilenmediğine, aksine bunun, eski bir Türk motifinin yeniden bulunmasından yahut edebî bir şekle sokulmasından ibaret olduğunu inanmaktadır” (Gökyay, 2004, s. CCCXIX-CCCXX). Üçüncü ve son

olarak kırk yiğidin Dirse Han'a ihanetiyle karşılaşmaktadır. Dirse Han, kırk yiğidi beslemiş ve bunun karşılığında ihanete uğramıştır. Güvenç, kırk yiğidin ihanetiyle ilgili şunları söylemektedir: "Her zaman alplarına bağlı olduklarını görmeye alıştığımız kırk yiğidin alplarına karşı ihanete yeltenmeleri ya da ihanet etmeleri de söz konusudur. Dede Korkut Hikâyeleri'nde Alpler yiğitlerine "kırk işüm kırk yoldaşım, kırkınıza kurban olsun menüm başum" şeklinde hitap ederler; fakat yiğitler alplarının kendilerine bağlı olduğu kadar alplarına bağlı kalmamışlardır. Yiğitlerin kıskançlık veya zor durumlar karşısında alplarına ihanet ettikleri de olur" (Güvenç, 2009, s. 182-183). Buradan da anlaşılacağı üzere tek bir hikâyeden hareketle üç ihanet tespit edilmiştir.

Sonuç olarak kahramanlığı sayesinde hak ettiği mükafatları alan Buğaç Han, etrafında düşman sayısının artmasına ve çeşitli iftiralara maruz kalmasına sebep olmuştur. Yaşadığı ihanet karşısında daha da güçlenmiş ve bu ihanetlerle adil bir şekilde savaşarak Oğuz toplumuna yakışır bir bey hareketi sergilemiştir.

Şekil 1: Kırk yiğit, Buğaç Han ve Dirse Han arasındaki ihanet.

2.2. Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi

Günlerden bir gün yine Bayındır Han İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerini toplayıp ziyafet verir. Pay Büre Oğlu da Bayındır Han'ın sohbetine gelmiştir. Pay Püre sohbe gelen gençlere bakarak ağlar. Niçin ağladığını soranlara oğlu olmadığı için ağladığını söyler. Orada bulunan beyler Püre'nin oğlu olması için dua ederler. Sohbette bulunan Pay Bicen de kızı olsun diye dua ister. Eğer kızı olursa Pay Püre'nin oğlu ile beşik kertmesi yapacağını söyler. Bir süre sonra ikisinin de dilekleri yerine gelir. Pay Püre, bezirgânlarına oğluna hediyeler almaları için Rum diyarına gönderir. Aradan on beş sene geçer ve çocuk delikanlı olur. İstanbul'dan dönmekte olan bezirganlara kafirler saldırır. Bezirgânlardan biri kaçarak önüne çıkan yiğitten yardım ister. Yiğit kafirlere kafa tutar ve malları kurtarır. Bu kahramanlığın üzerine Dede Korkut, bu yiğide Bamsı Beyrek adını verir. Daha sonra Bamsı Beyrek, Pay Bicen'in kızı Banu Çiçek'le nişanlanır. Fakat Banu Çiçek'in abisi evlenmeleri için büyük bir engeldir. Deli Kaçar, kardeşiyle evlenmek isteyeniyi öldürmektedir. Bu deli ile başa çıkmak üzere beyler, Dede Korkut'tan yardım isterler. Dede Korkut ne yapar ne eder Deli Kaçar'ı ikna eder ve düğün hazırlıkları başlar. Fakat tam gerdek gecesi kâfirler Bamsı Beyrek'i ve otuz dokuz yiğidini esir alırlar. Bamsı

Beyrek'in esir alınmasının üzerinden on altı yıl geçmesine rağmen ne ölüsünden ne de dirisinden haber vardır. Bunun üzerine Deli Kaçar, Bayındır Han'ın huzuruna çıkararak Bamsı Beyrek'in dirisi haberini getirene ödüllere vereceğini, ölüsünü getireni de kız kardeşiyle evlendireceğini söyler. Yalancı Oğlu Yaltacık, Banu Çiçek'le evlenebilmek için bu görevi üstlenir ve Bamsı Beyrek'in zamanında hediye ettiği gömleği kana bulayarak Bamsı'nın öldüğü haberini getirir. Banu Çiçek'le ilk başta küçük düğünü yaparlar ve büyük düğünü daha sonraya bırakırlar. Bamsı Beyrek'in babası oğlunun yokluğuna dayanmamaktadır ve bezirganları Bamsı'nın bulunması için görevlendirir her yeri didik didik arattırır. Bezirganlardan ikisi Bamsı'yı bularak durumu anlatır. Bamsı, kendisine âşık olan Bayburt beyinin kızının yardımıyla saraydan kurtulup yurduna yani Oğuz'a gelir. Düğünün olduğu yeri birbirine katan Bamsı, Yaltacık'ı öldüreceği sırada Yaltacık yalvarır ve bu durum üzerine Bamsı, Yaltacık'ı bağışlar. Babasının ağlamaktan kör olan gözleri Bamsı'nın serçe parmağının kanı sayesinde açılır. Bamsı, düğün yapmadan önce bezirganı ve otuz dokuz yiğidini kurtarır. Daha sonra Bamsı, Bayburt beyinin kızını da alıp Oğuz'a geri döner ve kırk gün kırk gece düğün yapar (Ergin, 2004, s. 116-153).

Aldatmalar (K)

Yalan Söyleyerek Aldatmalar (K1700-K2099)

Aldatma (K1870): Yalancı Oğlu Yaltacık, Banu Çiçek'le evlenebilmek için Bamsı Beyrek'in öldüğünü söyler. Buradan hareketle Yalancı Oğlu Yaltacık'ın Bamsı Beyrek'e ihaneti ile karşılaşmaktadır.

Türkmen Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma adlı doktora tezinde Erol, yalan söyleyerek aldatma örneğini şu şekilde vermektedir:

Aldatmalar (K)

Yalan Söyleyerek Aldatmalar (K1700-K2099)

Aldatma (K1870): Törebeg Hanım seninle evleneceğim diyerek Sultan Sancar'ı kandırır ve bendi açtırır (Erol, 2012, s.151).

2.3. Basat'ın Depegöz'ü Öldürdüğü Hikâyesi

Oğuz boyunun üzerine bir gece düşman gelince göç etmek zorunda kalır. Göç ederken Aruz Koca'nın küçük çocuğu yolda düşer. Bu çocuğu bir aslan büyütür. Daha sonra Oğuz kavmi geri yurduna gelip yerleşir. Aslanın yanında büyüyen çocuk, bir türlü aslandan ayrılamamaktadır. Bunun üzerine Dede Korkut gelip insan olduğunu ve insanlarla birlikte yaşamasını gerektiğini söyler ve ona Basat adını verir. Aruz'un çobanı olan Konur Koca Saru yaylaya çıkma zamanı gelince daima herkesten önce yaylaya çıkar. Bir gün yine herkesten önce yaylaya çıkmıştır. Pınarın kenarına periler konmuştur. Çoban peri kızlarından birisini yakalayarak münasebette bulunur ve ertesi sene peri kızı pınarın başında çobandan olan çocuğu dünyaya getirir. Aruz Koca, tepesinde tek gözü olan bu çocuğu Basat'la birlikte yetiştirmek için evine getirir. Fakat Depegöz günden güne zorluk çıkarmaktadır. Dadıların sütü yetmez daha sonra ise günde bir kazan süt yetmez olur. Depegöz çocuklarla

oynamaya başladığında çocukların kulaklarını ve burunlarını yemeye başlar. Bu durum üzerine Aruz, Depegöz'ü evinden kovar ve Depegöz Oğuzdan ayrılarak dağa yerleşir. Günden güne fenalıklarını artıran Depegöz, Oğuzdan adam yemeğe başlar toplanıp üzerine gitseler de fayda etmez, çaresiz kalırlar. Bunun üzerine Dede Korkut'u göndererek Depegöz'le anlaşmaya varırlar. Anlaşmaya göre günde iki adamla beş yüz koyun verilecektir. Kapak Kan adında bir kişi bir oğlunu vermiş ve sıra diğer oğluna gelmiştir. Tam bu sırada Basat akından dönmektedir. Kapak Han'ın karısı, Basat'a Depegöz'ün yaptıklarını anlatır. Bu durum üzerine Basat, Depegöz'le karşılaşır. Basat ile Depegöz arasında zorlu bir mücadele başlar ve Basat, Depegöz'ü öldürür. Oğuz'a müjde verilir ve Depegöz'ün başı meydana getirilip kutlama yapılır. Basat ise Dede Korkut'tan dua alır (Ergin, 2004, s. 206- 215).

Aldatmalar (K)

Yalan Söyleyerek Aldatmalar (K1700-K2099)

Alçaklar ve İhanet Edenler (K2200-K2299): Aruz Koca'nın evine getirip oğluyla birlikte beslediği Depegöz, ilerleyen zamanlardaki doyumsuzluğu yüzünden Oğuz halkına zarar vermeye başlar ve bu durum üzerine Oğuz halkı zor günler geçirir. İstekleri tükenmeyen Depegöz'ün karşısına Basat çıkar ve onunla savaşır. Savaşın galibi Basat olur. Depegöz, Aruz'un onu sahiplenmesine ve Oğuz halkının yardımlarına rağmen halka zor günler yaşatır ve ihanette bulunur.

Oğuz halkını içerisinde bulunduğu bu zor durumdan ancak Basat gibi bir yiğit kurtarabilirdi. Depegöz'le mücadele edip Oğuz halkını refaha kavuşturan Basat için Abdulla, şunları söylemektedir: "Basat yaratıldıysa, sadece belirli bir maksat için, yani Tepegöz'ü mahvetmek ve Oğuz âlemine tabiata dönüşün mümkün olmadığını açık bir şekilde göstermek için yaratılmıştır" (Abdulla, 2012, s. 196). Savaşılan güç bazen insan olabileceği gibi bazen de bir yaratık olabilmektedir. Herhangi bir yaratıkla başa çıkmak güç ve cesaret gerektirmektedir. Abdulla'nın sözlerinden hareketle "Basat'ın temel yaratılma amacı; Oğuz toplumunu, Depegöz'ün baskılarından kurtarıp refaha kavuşturmaktır" denilebilir.

2.4. İç Oğuz Taş Oğuz Âsi Olup Beyrek'in Öldüğü Hikâye

Kazan yılda bir kez İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerini toplar, eşini yanına alır ve dışarı çıkar, daha sonra Üçok ve Bozok evini yağma eder. Yine bir gün Kazan evini yağmalattığı zaman Taş Oğuz beyleri bu yağmada bulunmazlar, sadece İç Oğuz vardır. Bu durum üzerine Taş Oğuz beyleri Kazan'la ilgiyi keser ve düşman olurlar. Kılbaş adında bir bey Taş Oğuz beylerinden Aruz Koca'dan yardım ister. Fakat Aruz yağmada bulunmadıklarından dolayı Kazan'a düşman olduklarını söyler. Bunun üzerine Kılbaş, Kazan'ın üzerine yağma olmadığını söyler ve Kazan'a gelir. Aruz Koca, bütün Taş Oğuz beylerini toplar ve Kılbaş'ın ona söylediklerini Taş Oğuz beylerine anlatır. Daha sonra Mushaf üzerine and içilir ve böylece Taş Oğuz, Kazan'a düşman kesilir. Aruz Koca, bütün Oğuz beylerini Kazan'a karşı düşman ettiği yetmiyormuş gibi bir de Beyrek'i yanına

çağırıp Taş Oğuz'u Kazan ile barıştırmasını ister fakat Beyrek yanına gelince Aruz'un amacı ortaya çıkar. Aruz'un amacı Kazan'la barışmak değil, Beyrek'in de Kazan'a düşman kesilmesini ve Kazan'dan ayrılmasını istemektir. Bu teklifi kabul etmeyen Beyrek'i Aruz, kılıçlayarak yaralar. Beyrek, yarı ölü halde evine getirilir. Beyrek, kırk yiğidinden kanını Aruz'a bırakmamalarını söyler. Beyrek'in ölümü üzerine İç Oğuz'da büyük bir yas başlar. Kazan ve beyleri, Beyrek'in intikamını almak için Taş Oğuz'a varırlar. Kazan, Aruz'u vurur ve Aruz'un kardeşi Kara Göne'nin başını kestirir. Bu durum üzerine diğer Taş Oğuz beyleri, Kazan'dan bağışlanmalarını ister ve Kazan da bağışlar. Kazan Aruz Koca'nın her şeyini yağmalattırıp, şenlik yapar (Ergin, 2004, s. 243- 251).

Aldatmalar (K)

Yalan Söyleyerek Aldatmalar (K1700-K2099)

Alçaklar ve İhanet Edenler (K2200-K2299): Aruz Koca, bütün Taş Oğuz beylerini Kazan'a karşı kıskırtmasının yanında bir de Beyrek'i yanına çekip Kazan'a düşman olmasını ister. Aruz'un Kazan'a yaptığı bu ihanet canından olmasına sebep olur. Bütün beyler birlikte huzur içerisinde hayatını sürdürürken asılsız bir neden yüzünden Aruz Koca, kendisine engel olamaz ve bu durum kendisine ağır bir şekilde döner. Kaya, Aruz ve Beyrek için şunları söylemektedir: "Kazan'ın dayısı Aruz, Dış Oğuz'un beyi olup ihtiraslı ve aceleci bir tiptir. Kazan'ın tertiplemediği yağmaya katılmadığını gururuyla oynanmış telakki ederek ona baş kaldırır. Kendisine yardımcı olmak istemeyen Beyrek'i öldürür. Beyrek ise, Dış Oğuz'ın damadıdır. Kazan'ın beyidir. Sözüne sadık ve Kazan'a son derece bağlı biridir" (Kaya, 1992, s. 38). Sonuç olarak Aruz Koca'nın Beyrek'e ve İç Oğuz beylerinden Kazan'a ihaneti görülmektedir.

Sonuç

Giriş ve on iki hikâyeden oluşan Dede Korkut Hikâyeleri, destandan halk hikâyesine geçişin ürünüdür. Orta Asya'dan itibaren şekillenmeye başlayan bu hikâyeler, Türklerin Anadolu'ya gelmeleri ve Müslümanlığı kabul etmelerinden dolayı hikâyelerde geçen motif yapısında değişiklikler olmuştur. İki nüshası bulunan Dede Korkut Hikâyeleri, Türk edebiyatının yapı taşıdır. Hikâyeler Oğuz toplumunun gelenek, görenek, örf, adet ve inanç değerlerini yansıtmakta ve boylar arasındaki mücadele ve kahramanlık hikâyelerin ana konularını oluşturmaktadır.

Hikâyelerin başlıca konuları; yiğitlik, rekabet, vatan ve millî değerler olmasından sebep hikâyelerde farklı motif yapılarıyla karşılaşılmaktadır. Karşılaşılan bu motiflerden biri de ihanettir. Kahramanın başarısını, halkının saygı ve sevgisini kazanmış olmasını kıskanan kişiler; kahramana ihanette bulunmuşlardır.

İhanet tek bir konu üzerinden sınırlandırılmayacağı gibi oldukça geniş bir çerçeveye sahiptir. İhanet motifi üzerinde en kapsamlı çalışma Stith Thompson'un Halk Edebiyatı Motif İndeksi adlı eserinde görülmektedir. İhanet motifi, Motif İndeks Kitabına göre **K. Aldatmalar** başlığı içerisinde yer almaktadır.

Mesnevilerde, halk hikâyelerinde, romanlarda vd. eserlerde karşılaşılan ihanet motifi, edebi eserlerin başlıca konuları arasında yer almıştır.

15.yy.'da yazıya geçirilmiş olan Dede Korkut Hikâyeleri'nde de ihanet motifiyle karşılaşmıştır. On iki hikâyeye incelenmiş olup dördünde ihanet motifi tespit edilmiştir. Dirse Han'ın Oğlu Buğaç Han hikâyesinde; Buğaç Han'ın yiğitliği sonucu elde ettiği başarıları kıskanan kırk yiğit, Dirse Han'ı kıskırtarak baba ve oğlu birbirine düşürürler. Yalanlarının ortaya çıkmalarından korkan kırk yiğit Dirse Han'a ihanette bulunur. Bir hikâyeden hareketle üç ihanete tanıklık edilmiştir. Bu ihanetler sırasıyla şu şekildedir:

1. Kırk yiğidin, Buğaç Han'a İhaneti,
2. Dirse Han'ın Buğaç Han'a İhaneti (Dirse Han'ın, kırk yiğidin yalanlarına inanarak oğlu Buğaç Han'ı öldürmek istemesi),
3. Kırk yiğidin, Dirse Han'a ihaneti.

Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesinde; Yalancı Oğlu Yaltacık'ın Bamsı Beyrek'e ihanetine, Basat'ın Depegöz'ü Öldürdüğü Hikâyesinde; Aruz Koca'nın evine alıp büyüttüğü Depegöz'ün, bütün Oğuz'un yardımlarına rağmen Oğuz'a ihanetine ve son olarak İç Oğuz'a Taş Oğuz Asi Olup Beyrek'in Öldüğü Hikâyede ise Taş Oğuz'un İç Oğuz'a ihanetine ve bu ihanetin sonucu da Beyrek'in ölümüne neden olmasına şahitlik ederiz.

Hikâyelerden de anlaşılacağı üzere ihaneti yapan tek bir kişi olamayacağı gibi bazen bir olağanüstü varlığın, bazen de boyların birbirine olan ihaneti şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

1. Alptekin, A.B. (2013). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. (6. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
2. Cin, A. (2011). *Türk Edebiyatının İlk Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi ALİ'NİN KISSA-YI YÛSUF'U*. (1. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
3. Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. (29. Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
4. Duymaz, A. (1999). Dede Korkut Kitabı'nda Alplığa Geçiş ve Topluma Katılma Törenleri üzerine Bir Değerlendirme. *İkinci Uluslararası Dede Korkut Kollokyumu, yayımlandığı yer: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Dr. Himmet Biray özel Sayısı, Ankara, 205-217*.
5. Erdal, T. (2016). Dede Korkut Kitabı'nda Yalan ve Aldatma Kavramları, *Milli Folklor Dergisi*, s. 109 ss. 83-106.
6. Ergin, M. (2004). *Dede Korkut Kitabı-1*. (5. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
7. Erol, Ş.S. (2012). *Türkmen Efsaneleri Üzerinde Bir Araştırma (İnceleme-Metinler)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir: EÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
8. Erol Çalışkan, Ş.S., ve Başaran, C. B. (2017). Türkmen Efsanelerinde Vatana İhanet ve Cezası, *İdil Dergisi*, c.6 s. 34 ss. 1720-1721.
9. Gökyay, O.Ş. (2004). *Dedem Korkudun Kitabı*. (2. Baskı). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
10. Gökyay, O.Ş. (2005). *Dede Korkut Hikâyeleri*. (6. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

11. Güvenç, A.Ö. (2009). Bazı Halk Anlatılarında Kırk Yiğit'in İhaneti Üzerine Bir Değerlendirme, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s. 40 ss. 179-190.
12. Kaya, D. (1992). İç Oğuz Taş Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü Boyı'nın Tahlili, *Kızılırmak*, I (5), s. 26-29.
13. Kemal, N. (2017). *İntibah*. (2. Basım). İstanbul: Alioğlu Matbaacılık.
14. Şahin, V. (2009). Boğaç Han Hikâyesinin Anlatı Düzlemindeki Görünümü, *Turkish Studies, Volume 4/8* ss. 2099-2128.
15. Kemal, A. *Mitten Yazıya Gizli Dede Korkut*. (2. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
16. Thompson, S. (1955-1958). *Motif Index of Folk-Literature*, C.6, Indiana University, USA.
17. Uşaklıgil, H. Z. (2017). *Aşk-ı Memnu*. (38. Baskı). Ankara: Özgür Yayınları.

Nurdan Yeşilyurt
Bartın University, Turkey

Upon the Theme of Treachery in the Book of Dede Korkut

Abstract: Dede Korkut Stories, the product of the transition to the folk story, is the building stone of oral tradition. The traditions, beliefs, geographical conditions of the Oghuzes, the wars they make with their enemies, and extraordinary events are explained by twelve stories.

In addition to encountering many themes, there is also a theme of treachery. Four of Dede Korkut's Stories, which consist of twelve stories, are seen as treachery themes. First, the story of Dirse Khan's son Bugac Khan; forty braves, treachery of Bugac Khan and Dirse Khan, and treachery of the Dirse Khan of Buğaç Khan. Secondly, Bamsi is betrayed by saying that Yaltacık, the son of Kam Püre, Bamsı Beyrek, was killed by his brother Yalçık, the brother of Banu Çiçek, and Deli Kacar, Bamsi. Thirdly, in the story of Basat killing Depegöz; Aruz owns the Depegöz and brings it home, and the story of Depegöz's betrayal of the Oghuzes and finally the story of İç Oghuz, Taş Oghuz's rebellion and Beyrek's death; Taş Oghuz is betrayed to İç Oghuz. As can be understood from the stories given, the sons of Oghuz governors were exposed to various treacheries. The enemy tried to defeat the hero by not using weapons, but various treacheries. The betrayer of the hero is sometimes an extraordinary creature, sometimes a brother.

The theme of treachery in the stories mentioned in this work has been examined.

Keywords: *Dede Korkut Stories, alp model, theme, treachery.*

ГОД. III
БР. 5

ПАЛІМПСЕСТ

РАЛІМПСЕСТ

VOL. III
NO 5